

РЕЗЮМЕТА НА ТРУДОВЕТЕ НА

на

гл. ас. д-р Донка Николаева Мангачева

за участие в конкурс за доцент по професионално направление
**2.1. Филология (Синтаксис и прагматика на португалския език),
обнародван в ДВ, бр. 16/24.02.2012 г.**

В списъка са включени 17 разработки, които не са представяни за участие в други конкурси и не са свързани с темата на дисертационен труд.

I. МОНОГРАФИЯ (ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД)

1. *Диалогичното единство подкана–отговор (върху материал от португалски език)*. София, Изток-Запад, 2012, с. 237 с.

Монографията „Диалогичното единство *подкана–отговор* (върху материал от португалски език)□, представена като хабилитационен труд, включва в съответните раздели научните статии №№ 1–8 (вж. II.), посветени на конкретни въпроси, свързани с разработването на проблематиката, както и основни резултати от проведения анализ. Тя е първото изследване в португалското езикознание, което има за цел да предложи обоснована представа за същността, строежа и функциите на ответната реакция на подбудителния изказ. Интересът е насочен към онези страни и пластове на посочената динамична същност, които представляват интерес основно за лингвистичната прагматика, но попадат и в обсега на близките области на научно познание, съпричастни на проблематиката: философия на естествения език, социална психология, теория на комуникацията, анализ на дискурса, анализ на разговора, текстолингвистика. Сред приносните моменти на монографията може да се открият следните положения:

1. Теоретичната база е създадена специално за нуждите на труда. Тя обединява известни научни постановки (стартовите знания), които са съпоставени и преосмислени до обособяване на конкретна концепция (крайната програма). Избраният подход към диалогичната единица обхваща различни страни на езиковата реалност и на речевата употреба, предполагащи специфичен поглед и метод на проучване. Съчетаването на взаимодопълващи се гледни точки и включването на повече интерпретативни идеи позволяват да се даде точна и подробна научна картина на обекта за анализ.

2. Възгледите за природата на диалогичното единство и ключовите въпроси в неговото проучване са разположени в единна епистемична парадигма. Така е създадена подходяща концептуална основа с непротиворечива методология, с чиято помощ се

осъществява анализът и се осмислят резултатите. Определят се прагматични, когнитивни, психосоциални и структурни параметри за многопосочен анализ и цялостно описание на ответната реплика, които да очертаят нейните функционално-комуникативни стойности на различни равнища в диалогичното езиково пространство, както и повърхнинните ѝ характеристики. Подходът, обединяващ сноп от признаци, отчита целостта, в която се вписват функционалните възможности на реализираните комуникативни единици (диалогичното единство), и същевременно признава относителната независимост на нейните компоненти.

3. Оперативният модел за анализ на диалогичното единство *подкана–отговор*, израз на междуличностното словесно взаимодействие, е напълно приложим към сродни изследователски обекти. Резултатите от разработката на теоретичния и емпиричния материал се опират на корпус на португалски език, но изводите може да бъдат отнесени и към изразните средства в други езици, защото засягат общовалидни принципи за организация на посоченото диалогично единство.

4. Въз основа на вербалната реакция на адресата са изведени основните перспективи в надредната социална интеракция (транзакция), пресъздадена в диалогичното единство *подкана–отговор*. Проследява се връзката между формата и функцията на изказа в ответната реплика и се очертават базисните му синтактико-прагматични характеристики. Езиковата формация се разглежда като комплексна гъвкава структура, която служи на дадени цели в междуличностното (социално) вербално взаимодействие и е показателна за неговия резултат.

5. Построена е типология на прагматичните ходове, съставлящи словесната реакция на подбудата, като са въведени критерии за допълнително моделиране от гледна точка на езиковата формализация. Разнообразието от изкази за отговор (извлечени от подбран емпиричен материал) се систематизира по смислов признак, а обобщенията са поднесени в прегледен табличен вид. Изказът за отговор в диалогичното единство се характеризира като определена позиция по отношение на предложеното взаимодействие, която включва: линия на комуникативно поведение, оценка на представения интерактивен модел, кооперативна нагласа, ценностна ориентация в решението на социалната дилема, диалогична и интерактивна функция, прагматичен ход и основен компонент на интерактивния/транзакционния резултат. Описана е ролята на ответната реплика като принос за структурирането на диалога и социалната интеракция (транзакция), като значимост в перспективата на общия интерактивен ефект, както и като конститутивен блок в синтагматичните модели на двустранния дискурс.

6. Посочени са възможности за съчетаване на комуникативни ходове в минималната диалогична единица и в разгърнатото речево събитие. Обособяват се два

основни комбинаторни модела, отговарящи на някои общи положения в комплексната интерактивна композиция (осъзнат, избран ред или естествен развой на вербалния социален обмен), но без елемент на задължителност или строг стандарт за езиково оформяне.

II. НАУЧНИ СТАТИИ

- 1. Подбудителният речев акт: илокуция и перлокуция. – Във: *Език и литература*, LXIII, № 1–2: Филологически погледи отгатак Пирененте, 2010, 164–172.**

Статията разглежда подбудителния речев акт в условията на размяна на речеви действия и отчита тясната връзка между илокутивния и перлокутивния акт в комуникативното взаимодействие, както и разграничението между перлокутивен акт и перлокутивен ефект. Отделено е внимание на предпоставките за комуникативен неуспех, на контраста между илокутивен и перлокутивен успех и на тълкуването на прагматичната информация. Открояват се принципи и особености на интеракцията, сведена до минималната единица *диалог*. Наблюденията върху съответното ситуационно присъствие на интерактантите стигат до предполагаемия мотивационен комплекс, който предопределя действията на адресанта и реакциите на адресата, и неговото значение при планирането на комуникативния процес.

- 2. Основни подбудително-отговорни единства в съвременния португалски книжовен език. – Във: *Седма конференция на млади учени във ФКНФ (май 2010)*. София, УИ „Св. Климент Охридски”, 2011, 97–106.**

Статията има програмен характер и е посветена на прагматичните измерения на основните подбудително-отговорни единства в съвременния португалски книжовен език. Вниманието е насочено главно към вербалната реакция на подбудителния изказ. Разглежда се нейната реализация и заряд, обвързани със субективен поведенчески елемент в междуличностното взаимодействие. Това позволява да се открият функционално-комуникативните стойности на конкретни езикови единици и да се предложи най-обща типологизация на ответните реплики.

- 3. Мълчанието като отговор на подбудата в португалския език. – Във: *Сборник с доклади от Международната научна конференция по повод 50 години Испанска филология в СУ „Св. Климент Охридски”, София, 19–21 октомври 2011 г.* София, УИ „Св. Климент Охридски”, 2011 (под печат).**

В диалогичното единство *подкана–отговор* мълчанието се проявява с няколко конкретни роли: изразяване на потенциален отказ, управление на потенциално

конфликтната ситуация или подразбиращо се съгласуване. Разглежда се не просто като пауза, а като неоползотворена, нулева реплика и целенасочен акт в словесното взаимодействие. Мълчанието се вписва в различна линия на комуникативно поведение от страна на адресата и е показателно за кооперативната нагласа, общата мотивация и конкретните намерения на адресата, отношението му към предложеното взаимодействие, неговия принос за структурирането на диалога и общия интерактивен ефект.

4. Комуникативният успех в диалогичното взаимодействие. – Във: *Чуждоезиково обучение*, година XXXIX, книжка 1, 2012, 17–26.

Статията очертава различни начини за концептуализация и интерпретация на комуникативния успех в диалогичната интеракция. Вербалната реакция на слушащия не би могла да се окачестви като комуникативен успех на говорещия – тя не е перлокутивен ефект на началния акт в дадено диалогично единство, нито плод на едностранно доминантно планиране. Напротив, следва да се тълкува като равнопоставено интенционално действие – израз на отношение към предложения интерактивен модел и принос към общия интерактивен резултат от обмена, предопределен от взаимозависим избор.

5. Речевото събитие в контекста на лингводидактиката. – Във: *Чуждоезиково обучение*, 2012 (под печат).

Описанието на езика, речта и речевата дейност е отправна точка за идентифицирането на различни организационни равнища в словесната интеракция и е основополагащо в комплексния подход за изучаване на диалога. Лингвопрагматичните обобщения, изложени в тази разработка, се простират отвъд формалното структуриране на словесния обмен и засягат различни единици в рамките на езиковата употреба, напр.: изказ, речев акт, речево събитие. Отчитането на контекста (вкл. неговото конструиране и достъпност), както и разпознаването на комуникативното намерение на говорещия предпоставят тълкуването на вербалното послание от позициите на съответния адресат.

6. Междуличностното словесно общуване. – Във: *Чуждоезиково обучение*, 2012 (под печат).

Междуличностното словесно общуване представлява комплексна дейност, споена с обичайната практика. Като многолик феномен, разположен в система от езикови, социални и психологически координати, то може да бъде анализирано сполучливо в пресечната зона на повече подходи, съсредоточени върху различни аспекти на интеракцията, вербалния обмен, изграждането на смисъла и езиковата употреба. Поради

същата причина в тази статия вниманието е насочено по-скоро към теории, свързани с комуникацията, отколкото към добре известните теории за комуникацията.

7. Вербалната интеракция: цели, актове и стратегии. – Във: *Чуждоезиково обучение, 2012* (под печат).

Колоквиалният период обикновено се дефинира въз основа на целите, които обуславят взаимодействието, на реализираните комуникативни актове и на избраните стратегии. Предмет на изследване в тази разработка са онези страни и пластове на посочената динамична същност, които представляват интерес основно за лингвистичната прагматика, но попадат и в обсега на теории, съпричастни на по-широк кръг социално-психологически и дискурсивни феномени. Водещо е разбирането, че във всеки изказ се наслагват диалогични функции, оформящи отворена таксономия – те са свързани с различни аспекти на словесната интеракция, които комуникантите преценяват по време на обмена.

8. Кооперативност в словесното взаимодействие. – Във: *Чуждоезиково обучение, 2012* (под печат).

Изходната точка в изследването на посочената проблематика е поставена с разбирането, че комуникативното действие е кооперативно начинание (независимо дали са налице споделени колективни цели). Предложен е преглед на понятията и механизмите, свързани с кооперативното и конфликтното общуване, с постигането на координация между комуникантите, с вербализацията на (не)кооперативното поведение и с определянето на резултата от диалогичната интеракция.

III. ТРУДОВЕ С ТЕОРЕТИКО-ПРИЛОЖЕН И СЪПОСТАВИТЕЛЕН ХАРАКТЕР

1. Личният инфинитив в съвременния португалски език. – Във: *Симпозиум с международно участие: Доклади. 40 години Испанска филология в СУ „Св. Климент Охридски”, 5 и 6 юни 2001. София, 2002, 212–219.*

Разработването на проблематиката на личния инфинитив в португалския език предполага извършването на различни операции: подбор и оценка на хипотезите за произхода му, отчитане на категориалните му стойности в рамките на вербалната система, обобщаване на основните му функционално-семантични характеристики, наблюдение върху употребата му в полипредикативната верига и др. Чрез комутационна проба се извежда критерий за смислоразличителната употреба на двете инфинитивни форми в португалския език, отбелязват се случаите на синтактична синонимия и се

очертава спектъра на задължителна или стилистично маркирана употреба на спрегнатата именна форма.

- 2. Категорията лице и подходи към описанието ѝ. – Във: *Симпозиум с международно участие: Доклади. 10 години Португалска филология в СУ „Св. Климент Охридски“*. София, 2003, 210–216.**

Интересът към граматичното лице и неговите функционално-семантични параметри е тясно свързан с изследването на личния инфинитив в съвременния португалски език, тъй като фузионната флексия за лице и число е единственият категориален маркер, с който разполага това езиково явление. В статията се прави преглед на схващанията за същността на категорията лице, нейната вътрешна организация и морфемен инвентар, като се проследяват и подходи към изучаването на отношенията лице-персоналност.

- 3. *As frases imperativas de forma reduzida: o desafio da configuração linguística.* – Във: *IberoSlavica 2010: Linguistic Studies at the 2nd International Conference “Iberian and Slavonic Cultures in Contact and Comparison: Intra Muros – Ante Portas”*, 132–145.**

В статията се прокарва паралел между подбудителните изречения с ядрен глагол в именна форма в португалския книжовен език и техните формални и функционални еквиваленти в българския език. При съпоставката изпъкват различията между двете езикови системи по отношение на броя налични форми и техните изразни възможности. Подбудителните конструкции с инфинитив, деепричастие и причастие в португалския език са структурен вариант на открития подбудителен изказ без формално съответствие в българския език (елиптични изречения с изпуснат спомагателен глагол в императив). Интерпретацията на всеки вид конструкция води до обяснение на комуникативния ѝ заряд (от езиковите средства към интенционалното съдържание и евентуалното въздействие върху адресата). Наблюденията са обобщени в светлината на лингвистичната прагматика.

- 4. (Не)вежливото обръщение в португалския език (в съавторство с Весела Чергова). – Във: *Сборник с доклади от Международната научна конференция „Езикови и межкултурни предизвикателства на вежливостта“*, София, 5–6 ноември 2011 г. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2011 (под печат).**

Статията откроява различни функционално-комуникативни стойности на обръщението в съвременния португалски език. То се разглежда като маркер на социално-психологическите величини в словесното общуване, който допринася за успешната

употреба и цялостното въздействие на изказа. Описано е в няколко основни перспективи: като средство за осъществяване или поддържане на ефективен контакт със събеседника, като мотивирана качествена характеристика на слушателя, като показател за нагласата и емоционалното състояние на говорещия, а също и като израз на субективно отношение или ситуативен подход към адресата. Ролята му в междуличностната интеракция е обвързана с подвижността му в синтактичен план. Дело на авторката е разработката на проблематиката, отнасяща се до прагмалингвистичните и социопрагматичните измерения на обръщението в конкретни структури, извлечени от подбран езиков материал.

5. *As Interrogativas Epistémicas sobre Acontecimientos na Anterioridade* (в съавторство с Весела Чергова). – Във: *Сборник с доклади от III международен симпозиум под надслов “La percepción del tiempo en lengua y literatura”, организиран от Катедрата по испанистика към Университета в Люблина, 24–25 ноември 2011. Люблина, 2011 (под печат).*

Статията е посветена на епистемичните модални функции на темпоралните морфемии за изразяване на следходност в плана на неинактуалността. В центъра на вниманието тук са комплементарните стойности в зоната на възможността и вероятността (т.е. зоната на епистемичната семантика за предположение и умозаключение), които са насочени към предходността (обикновено предположение за действия, настъпили преди момента на говорене). Отделя се внимание не само на интерпретацията на стойностите на морфологичния инструментариум за изразяване на предположение (модални, аспектиални, темпорални), но и на влиянието на синтактичната композиция (отношенията модус–диктум) върху съответните дискурсивно-прагматични стойности. Участието на авторката е в разработването на въпросите, свързани със структурните особености на отделни или типови предикативни единици, техния комуникативен и експресивен потенциал в словесното взаимодействие, както и стратегическата им употреба.

**IV. ТРУДОВЕ С ПРИЛОЖЕН ХАРАКТЕР,
СВЪРЗАНИ С ОБУЧЕНИЕТО ПО ПОРТУГАЛСКИ ЕЗИК**

- 1. *Помагало по превод за напреднали по португалски език (за студенти II и III курс, специалност Португалска филология). София, УИ „Св. Климент Охридски”, 2003, 127 с. (в съавторство с В. Чергова).***
- 2. *Помагало за усъвършенстване на превода по португалски език (за студенти III и IV курс, специалност Португалска филология). София, УИ „Св. Климент Охридски”, 2003, 131 с. (в съавторство с В. Чергова).***

Учебните помагала са предназначени за практическите упражнения по превод на студентите от специалност „Португалска филология” в СУ „Св. Климент Охридски”.

Приносен елемент е подборът на материалите. Той е съобразен с учебните програми на специалността и със специфичните затруднения на студентите през различните семестри от обучението им в бакалавърската степен, когато те трябва да утвърждават придобитите практически знания и умения и да ги съчетаят с теоретичния анализ на езиковите структури. Търсено е разнообразие и огледалност на представените комуникативни ситуации в съвременни текстове на португалски и български език, а откъсите умишлено не са адаптирани. Поредността на текстовете за анализ и превод е съобразена със степента на сложност на съдържащите се в тях конструкции и цели да затвърди плавно уменията и навиците в боравенето с изразните средства на португалския език и да изгради подход към редица особености на литературния превод.

3. *Português Comercial: textos e exercícios didáticos* (авт. Бойка Недева). Велико Търново, Бойка, 2001, 169 с. (редактор съвместно с В. Чергова и А. К. Симоес Петров).

Помагалото съдържа система от текстове, речник и упражнения по португалски език и е предназначено главно за студенти. Материалите са с практическа насоченост и дават възможност за усвояване и усъвършенстване на специализираната лексика в най-важните области на икономическия живот. Помагалото съдържа и ключ към всяка от предложените теми, който подпомага оценката и самооценката на равнището на владене на езика.

София, 27 юни 2012 г.

Подпис:

/Донка Мангачева/